

O'ZBEKISTON ERKIN IQTISODIY ZONALARIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLANISHI

Nazarov N.

**Kadrlar malakasini oshirish va ilmiy tadqiqotlar
instituti doktoranti, PhD.**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14331175>

Annotatsiya: Mazkur tezisda O'zbekistonning erkin iqtisodiy zonalarida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlariga davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari tahlil etilgan. Tadqiqotda soliq imtiyozlari, moliyaviy yordam, infratuzilma yaratish va boshqa qo'llab-quvvatlash choralarning samaradorligi o'rganiladi. O'zbekiston erkin iqtisodiy zonalaridagi biznes subyektlarining iqtisodiy samaradorligi, ular tomonidan yaratilgan ish o'rinlari va iqtisodiy ta'siri ko'rsatilgan. Tezisda davlat tomonidan tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlashni yanada samarali qilish uchun yangi yo'nalishlarni ishlab chiqishga qaratilgan ilmiy takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik subyektlari, soliq imtiyozlari, infratuzilma, iqtisodiy samaradorlik.

KIRISH

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashni o'zining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilagan. O'zbekistonning iqtisodiy siyosatida erkin iqtisodiy zonalar (EIZ) muhim o'rin egallaydi. Bu zonalar biznes faoliyatini rivojlantirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, yangi ish o'rinlarini yaratish, hamda mamlakatning iqtisodiy salohiyatini oshirishga katta hissa qo'shadi. Erkin iqtisodiy zonalar o'zining imtiyozli soliq rejimlari, bojxona yengilliklari, va tadbirkorlar uchun yaratilgan qulay shart-sharoitlar bilan tadbirkorlik subyektlari uchun ideal muhit yaratadi.

Erkin iqtisodiy zonalar O'zbekistonda iqtisodiy islohotlarning ajralmas qismi sifatida tashkil etilgan bo'lib, ular mamlakatni global iqtisodiyotga integratsiyalashuvi uchun qulay maydonchaga aylangan. Bu zonalarda faoliyat yurituvchi tadbirkorlik subyektlariga davlat tomonidan berilayotgan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, jumladan, soliq imtiyozlari, bojxona yengilliklari, moliyaviy va infratuzilma yordamining barchasi ularning o'sishiga, rivojlanishiga va muvaffaqiyatli ishlashiga imkon yaratadi.

Davlat tomonidan ko'rsatilayotgan bu qo'llab-quvvatlash tadbirkorlik subyektlariga ikki asosiy maqsadni amalga oshirishda yordam beradi: birinchidan, ular raqobatbardosh bo'lishi va yangi texnologiyalarni ishlab chiqarishga kirishishi uchun zarur sharoitlarni yaratish, ikkinchidan esa, milliy iqtisodiyotning o'sishiga hissa qo'shishdir. Erkin iqtisodiy zonalarda biznesni rivojlantirish uchun davlat tomonidan amalga oshiriladigan siyosatning samaradorligi o'ziga xos tahlil va ko'rsatkichlar asosida baholanadi. Ularning natijasida mamlakatda iqtisodiy o'sish sur'ati, eksport salohiyati, va ish o'rinlari yaratish kabi muhim ko'rsatkichlar yuksalmoqda.

Biroq, bugungi kunda O'zbekistondagi erkin iqtisodiy zonalarda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda bir qator muammolar ham mavjud. Ulardan eng muhimi, xalqaro raqobatning kuchayishi, soliq va bojxona tizimlaridagi ba'zi yengilliklarning samaradorligi, hamda tadbirkorlik subyektlarining infratuzilma va moliyaviy resurslar bilan ta'minlanishidagi muammolardir. Shuningdek, huquqiy asoslarning yetarli darajada ishlab chiqilmasligi, ba'zan

qonunlarning noaniqligi, tadbirkorlik subyektlarining faoliyatini rivojlantirishda to'siq bo'lib qolmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 24-avgustdagi "O'zbekistonda erkin iqtisodiy zonalarda biznesni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida" 5769-sonli qarori bu sohada muhim hujjatlardan biridir [1]. Mazkur qaror davlat tomonidan tadbirkorlikni rivojlantirish va innovatsion tizimni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Qaror, ayniqsa, erkin iqtisodiy zonalarda faoliyat ko'rsatayotgan biznes subyektlarini iqtisodiy jihatdan qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirishga oid bir qator yengilliklar va imtiyozlarni taqdim etadi. Soliq imtiyozlari, bojxona xizmatlari, va kreditlar bo'yicha yengilliklar tadbirkorlarni yanada ko'proq biznes boshlashga va mavjud ishlab chiqarishlarini kengaytirishga undaydi.

Bundan tashqari, Prezident qaroriga binoan, erkin iqtisodiy zonalarda infratuzilma rivojlantiriladi, yangi ishlab chiqarish tarmoqlari tashkil etiladi va texnologik rivojlanishlarga katta e'tibor qaratiladi. Shu bilan birga, qarorda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning samaradorligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan huquqiy asoslar ishlab chiqilishi, biznes uchun qulay va barqaror sharoitlarni yaratish bo'yicha aniq yo'nalishlar belgilab berilgan.

Unga ko'ra quyidagicha:

Tadbirlar va qo'llab-quvvatlash mexanizmlari

1. Soliq va bojxona imtiyozlari. O'zbekistondagi erkin iqtisodiy zonalarda faoliyat yurituvchi tadbirkorlik subyektlariga soliq imtiyozlari va bojxona yengilliklari beriladi. Bular orasida, soliq stavkalarining kamaytirilishi, ishlab chiqarishdan olinadigan to'lovlar va import bojxona to'lovlari bo'yicha chegirmalar mavjud. Bu imtiyozlar tadbirkorlik subyektlariga o'z faoliyatlarini kengaytirish va rivojlantirishda katta imkoniyatlar yaratadi [2].
2. Moliyaviy qo'llab-quvvatlash. Erkin iqtisodiy zonalaridagi tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash uchun O'zbekiston hukumati arzon kreditlar va moliyaviy grantlar taqdim etadi. Xususan, davlat tomonidan ishlab chiqarish tarmoqlarini rivojlantirish uchun ajratilgan moliyaviy resurslar biznes subyektlarining texnik va texnologik o'zgarishlarga moslashishiga yordam beradi.
3. Infratuzilma va logistika. Davlat erkin iqtisodiy zonalarda biznes faoliyatini qo'llab-quvvatlash uchun zarur infratuzilmani yaratish ishlari olib bormoqda. Bu esa tadbirkorlarga ishlab chiqarish jarayonlarini soddalashtirish, transport tizimlarini rivojlantirish, va innovatsion texnologiyalarni joriy etishda yordam beradi [3].

Tadbirlarning samaradorligi

1. Erkin iqtisodiy zonalaridagi tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy o'sishiga ta'siri. Erkin iqtisodiy zonalarda faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy samaradorligi va ularga ko'rsatilgan davlat qo'llab-quvvatlashning ahamiyati alohida o'rganildi. Bu zonalarda soliq imtiyozlari, arzon kreditlar, va infratuzilma imkoniyatlari yordamida yangi bizneslar tashkil etilishi va mavjudlarining kengayishi ko'zga tashlanmoqda.
2. Ish o'rinlari va eksport salohiyati. Erkin iqtisodiy zonalarda faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlari orqali yangi ish o'rinlari yaratilib, mamlakatning eksport salohiyati oshmoqda. Xususan, erkin zonalar orqali ishlab chiqarilgan mahsulotlar xalqaro bozorlarga eksport qilinmoqda, bu esa iqtisodiy barqarorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda [4].

Muammolar va ularning yechimlari

1. Xalqaro raqobat. Erkin iqtisodiy zonalarining samaradorligini yanada oshirish uchun xalqaro raqobatga kirish zarurati mavjud. Tadbirlar va qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, xususan, global miqyosda raqobatbardosh bo'lishni ta'minlashga qaratilgan bo'lishi kerak.
2. Huquqiy asoslarning kuchaytirilishi. Davlat tomonidan taqdim etilayotgan qo'llab-quvvatlashning samarali amalga oshirilishi uchun huquqiy asoslarni yanada mustahkamlash kerak. Normativ hujjatlar va qarorlarning ijrosiga to'liq rioya qilish tadbirkorlik subyektlari tomonidan ishonchli va barqaror muhitni yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, EIZlarda tadbirkorlik subyektlari faoliyatini rivojlantirish mamlakatning iqtisodiy salohiyatini hamda tashqi savdodagi eksport hajmini oshirishiga katta hissa qo'shadi. Ammo bugungi kunda EIZlardagi tadbirkorlik subyektlari faoliyatini yanada samaradorli tashkil etish uchun quyidagi takliflarni kiritish mumkin:

1. Soliq imtiyozlarining yanada kengaytirilishi – Yangi biznes subyektlarini jalb qilish uchun soliq imtiyozlarini yanada soddalashtirish.
2. Moliyaviy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish – Tadbirlarni amalga oshirishda arzon kreditlar va grantlar ajratilishi.
3. Infratuzilma va texnologik rivojlanishga e'tibor qaratish – Yangi ishlab chiqarish korxonalari va logistika tizimlari yaratish.
4. Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish – Global bozorlarga integratsiyalashish va raqobatbardoshlikni oshirish.

Ushbu takliflar yordamida O'zbekistonning erkin iqtisodiy zonalarida tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirish va ularning samaradorligini oshirish mumkin.

References:

1. Mirziyoyev Sh.M. "O'zbekistonda erkin iqtisodiy zonalarda biznesni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida" 5769-sonli qaror, 2019-yil, 24-avgust.
2. NAZAROV, N. (2021). Analysis of business entities with the development of innovative and investment activities of entrepreneurship in free economic zones. *THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука*, (10), 719-727.
3. Назар, Назаров. "THE ROLE OF FREE ECONOMIC ZONES IN DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS IN UZBEKISTAN." *ЖУРНАЛ ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ* 4.6 (2021).
4. Nazarov, N. (2020). Integrity into Global Trade with Attractive Investment Practice in Free Economic Zones (Case of Uzbekistan). *Theoretical & Applied Science*, (2), 55-66.